

Universitätsbibliothek Paderborn

**Preceptorium diuine legis venerabilis fratris Joha[n]nis
Nider de ordine predicatorum**

Nider, Johannes

Nurnberge, 28.VII. 1496

Tertiu[m] de penis interiorib[us] da[m]nator[um].

urn:nbn:de:hbz:466:1-31252

Preceptum X

Capi. III

penarū, et minoritatez. **N**ū. q. sic. **P**si Job. xiiij. In domo p̄is mei mālo-
nes multe sunt, ḡ a sili in iferno. **D**ic-
etā Tho. in. iiii. vii. xliv. **E**xiste inq̄
in iferno fm̄ d̄sueritatē culpe d̄sue-
sam sortiūk et penar̄ etiā fm̄ q̄ graui-
orib⁹ p̄ctis irreciunt dānati h̄ obscu-
rōr̄ p̄fundio r̄ locū obtinet in ifer-
no. vñ et sup̄tores in qb⁹ minimū erat
de rōne culpe. sup̄mū et min⁹ tenebro-
sum locū h̄t oībus paniēdis. **H** ille.
Dubitāt scđo. vtrū eterna sapia in
locis penarū ifernali hōes siles hic
in vicijs ad silia loca in iferno paniē-
dos trāsmittat. **N**ū. fm̄ Greg. iij. dia-
logo. q. sic. **N**ū. Mattb. xijj. Cūc. l. in
die iudicij dicit messorib⁹. Colligite
zizania et ligate ea i fasciculos ad cōbu-
rendū. Super q̄ Grego. iijj. dialogo.
Quid ē zizania in fasciculo ligare n̄
si cōpares gib⁹ in tornētis siliib⁹, so-
ciare. vi sup̄bos cū sup̄bis. luxuriosos
cū luxuriosis. auaros cū auaris. falla-
ces cuz fallacib⁹. infideles cū infideli-
bus r̄c. **C**ū ḡ siles i culpa ad tornēta
silia ageli i locis penalib⁹ deputat. q̄ si
zizantioz fasciculos ad p̄burēdū ligat
hec ille. Et sic erū tot p̄tiales i iferno
mansiones. q̄ p̄ncipalitā vicia morta-
lia. **N**ec obstat illō Job. x. vii dī. In
iferno nullus ordo h̄ semp̄kn⁹ hor-
ro: inhabitat. q̄ fm̄ Greg. ibidē intel-
ligit de int̄ekōis d̄rectiōe et recta ope-
ratione. q̄rū neutrū ibi erit. Et in Sap.
. viij. dī. **S**apia attingit a fine v̄sq; ad
fine forvit. et disponit oīa sua uiter. De
cūnaq̄ta pena est p̄tuatio sensitōis
xpi fm̄ h̄uanitē. cui⁹ pulcritudo ē so-
la q̄eratina visus. cui⁹ vox sola q̄erat
auditū odor̄ oīfactū. sap̄z gustū. et cō-
fūctio tactū. **N**ū i q̄libet q̄ntq; sensuū
dānati r̄ iterioz q̄ extorioz remane-
bit q̄petua sitis qdā nālis. q̄ i xpi hu-
manitate n̄rē h̄uanitatē cēntalis qdā
biundo p̄sistit. **C**ū lḡis quinq; sensus

sunt q̄rū q̄libet h̄uanitate xpi p̄uabſt.
et q̄ntuplex sitis. q̄ p̄is i q̄ntq; potēijs
sensuū erūt decē p̄tiales pene sb̄ h̄ mē
bro p̄ncipali cōphēse. Et erūt p̄dicte
pene tāto qdāmō grauiōres. q̄nto xpi
humanitas om̄ia sensibila excedit in
amenitare. **C**apitulam. iij.
Quo ad secundū p̄ncipale de
q̄nterioribus penis dānato uīz
notandū q̄ q̄ntq; p̄ncipales pe-
nas dānati habebūt. et iam p̄tim h̄nt
q̄ sunt. **P**rimo oīm q̄ntq; interioz sen-
suū p̄nitio. q̄bus delectabilla s̄bra-
hūn̄ et tristia p̄nitabunk q̄ ad p̄cupiscl
bilē. **S**cđo q̄ ad irasciblē erit odin̄ et
et derestatio. **T**ertio intellect⁹ obceca-
tio. **Q**uarto v̄mis p̄sciētē remorsus.
Quinto p̄cī et interioz blasphemie
cōtinuatio. **P**rima pena iterioz erit
in q̄ntq; interioz sensib⁹ q̄ sunt. sen-
sus cōtis. imagiatiua. fantasía. estima-
tina. et memoria sensitua. **N**ā p̄ oī-
los ingredens ad sensuū cōem ea q̄ di-
cta sūt i pena sexta. et sic p̄ auditiū q̄ i se-
ptima dicta sūt. et sic d̄ alijs sensib⁹. et
cōgregabunk i sensuū cōi eu marie crū-
ciatia. **A**d imagiatiua q̄ h̄ infecta fult
pulcritudie multerū. veniēt amarissi-
me eedē imagines p̄nic. vi dicat. vñ
nā v̄dissēz p̄ muliere serpētē. vñ nā p̄
ebrietate gustassez cinerē. p̄ cātilenis
auditisz fm̄onēz sic d̄ alijs. **A**d fan-
tasiā veniēt horribles visōes. **A**d est
matiua indicibiles timores. puta cuz
viderit aliquēz tozq̄ri p̄ demonē. statū
timebit sibi assutuz eundē dolorē. sic
fit circa roīados successiue. mēorsa sen-
situā cogitabit de mal' male. **O**d cele-
stib⁹ ifernalit. **H**ec oīa p̄ban̄ p̄ dictū
Tho. i. iiii. vii. vlt. dicit̄. Sic xpi p̄fe-
ctā b̄ritudinē setōz nihil erit i eis q̄ n̄
sit gaudiū mā. ita nihil erit dānati qd̄
nō sit eis mārcā tristicie. nec altqd qd̄
ad tristicias p̄tinere possit deerit ut sit
coz miseria cōsumata. **S**cđa pena

Interior q ad trascibile erit oditi oīm
demonū. hoīm tā vnuor q̄ mormorū
angelorū t sanctarū aīarū. H̄ si sup illō
Esaie. xlviij. Surrexerūt de solijs oēs
pncipes. dīc glo. Solacij est malorū
multos hie socios penarū. **J**o Tho.
vbi p̄us dīc. H̄ic in bris in p̄ia erit p
fectissimū charitas. ita in dānatis erit
pfectissimū odiū. H̄iū sic sancti gau
debut de eib⁹ bonis. ita mali d̄ oib⁹
malis gaudebūt. t de oib⁹ bonis dole
būti. H̄iū t felicitas sanctorū p̄sidera
ta eos maxie affliget. **H**ūl Esa. xxvij.
D̄ideant t p̄fundant gloriātes p̄pli.
t ignis hostes tuos denoret. D̄ivel
lent oēs bīos eē dānatos. C̄ara etiam
erit i dānatis inuidia q̄ ppinq̄ū ḡle
inuidebūt cū ipl̄ sint in summa miseria
Et h̄ etiā būl̄ i hac vita accidit crescēte
mūldia. Sed tñ min⁹ inuidēt ppinq̄s
q̄ alij. t maior eēt eoz pena si oēs p
pinq̄ dānarentz alij saluareb̄t. q̄ si alij
de suis ppinq̄s saluareb̄t t alij dānareb̄t
Et inde fui q̄ diues perijt frēs suos a
dānatoe cripi. sciebat ei q̄ alij er̄ pere
tur. maluisset tñ frēs suos cū alij oī
bue dānari. **D**ūnis at ex dānatorū ml
titudine pena singulorū augeat. tñ r̄m
supexcerēt odiū t inuidia q̄ magell. s
gāl̄ torq̄ri cuz mltis q̄ min⁹ soli. Sed
qd erit de affectu dānatorū ad eos q̄s
hic carnalit dilexerūt. nā affectioes in
ordinate in iferno a dānatis nō aufer
rent. h̄ dānati h̄ aliq̄s carnalit dilexe
rūt. q̄ videt q̄ etiā illic. **H**ūl. dilectio q̄
nō fundat sup honestū facile rescidit.
t p̄cipue in mal̄ hoib⁹. vt p̄hs dīc. ix.
ethi. vñ dānati nō p̄seruabūt omicitā
ad eos q̄s inordinate dilexerūt. h̄ in h
voluntas eom̄ remāebit puerla q̄ cām
inordinate dilectionis adhuc diligunt
Dīcet etiā deū. fm illud p̄s. Sugbia
eoꝝ q̄ te oderūt ascēdit semp. P̄t em
deus duplicitvidet. **H**no mo in se. t
sica nullo clare vīsus p̄t odiri. **A**lio

mō in affectu. Et q̄ qdā effect⁹ dei p̄
ta puniūtio repūgt alib⁹. tō deū odūt
in opib⁹ iusticie sue. **H** oīa. **T**ho. **P**ū
Alb. sup **P**roner. vlf. de multere fortis
dicit. Dānati nullo effectu penit⁹ se di
ligut. **H**ūl Job. xlj. **C**orp⁹ ei⁹. l. leuia
thā q̄ significat diabolū q̄s scura fus
ta copacta squamis se se p̄metibus.
Corp⁹ diaboli sunt oēs dānati. t scu
ta fusilia in q̄ amor diuin⁹ intrare ne
queat. vñ t se sciuicē deridere dicunt
t cōmisiari. **H**ec obstat q̄ diues solli
citabāt fr̄arris. q̄ h̄ fecit nō amore
h̄i ipe min⁹ arderet si frēs a criminis
bus ad q̄ ipe eos iduxerat absolueret
vt vi nō sustineret p̄uicia ipsoꝝ ipsoꝝ
ratiūt sibi. vt verl⁹ vi dīc **A**ug. cōpul⁹
fuit h̄ dīcē p̄p̄ exēplū vīuetū. vt ma
gie credant sc̄pture q̄ etiā mortuis re
surgerib⁹. **A**lernia pena sūt tenebre
inferniores. q̄ sūt triplex. videlz p̄ua
tlo sc̄i huane. celestz t diuine. De p̄ma
p̄uatiōe sc̄z de huātis tenebris dubi
tat virū dānati possint vñ noticia quā
in h̄ mō habueb̄t. **H**ūl. **T**ho. vbi p̄us
dis. vlf. Dānati mēo rabūt aliq̄z q̄ hic
sciuerūt. **H**ūl. **L**uc. xvij. **A**braā dīvīt
at. Recordare q̄r recepīt bona iusta
tua. p̄sideratio em̄ aliq̄rū sc̄toꝝ q̄tus
ad aliq̄d inducit gaudiū. vel ex parte
cogscibiliū inq̄nūtū diligunt. vel ex
pte ipsius cognitōis inquātūz ē que
niens t p̄fecit. **P**ōt etiā tristie rō eē
t ex pte cognoscibiliū q̄ nata sunt p̄t
stare. t ex pte ipsi⁹ cognitōis p̄t ei⁹
impfectio p̄siderat. v̄pote cū aliq̄s cō
siderat se desicēt cognitōe elici⁹t
reli⁹t p̄fectionē appeteret. **H**ic ḡ in dā
natis erit actualis p̄sideratio eoꝝ que
p̄us sciuerāt vt materia tristie. nos
aut̄ vt delectatōis cām p̄siderabunt.
Cōsiderabūt em̄ mala q̄ gesserūt ex q̄
bus dānati sūt. t bona dilecta q̄ h̄ anil
serūt. t ex v̄tōz torq̄bunt. **G**ūl etiā
torq̄bunt v̄ hoc q̄ p̄siderabūt noticia

Preceptum X

quā de rebus speculabilib⁹ habuerūt
imperfcta eēt amissis sumā ei⁹ pfectio
nē quā poterāt adipisci. Deniqz etiaz
ea q̄ hic agunt ostendent eis q̄ ad ea q̄
in eis tristitia angere p̄nt. Nec dānati
penit acerbissimis torti abstrahent si
cum hic sit a p̄siderariōe tristabili⁹. q̄
In futuro nō abstrahet aia a corpe sic
hic sit. h̄ quātūcūq̄ corpus affligetur
th̄ aia s̄p̄ cōsiderabit lucidissime illa q̄
p̄nt eē ei cā meroris nec obliuio eē po
terit ex quantacūq̄ diuinaitate t̄pis
post iudiciū. b̄ ille. H̄cō tenebris q̄
sunt p̄uatia celestis vissidis affligētur.
Dū fīm Tho. vbi p̄us. dis. vli. t̄ idez
habet ibi l̄f̄ a b̄to Gregl. Dānati
ān̄ diē iudicij videbūt bonos in gl̄a.
Dū Luc. xvii. Diues videt Lazarū in
finu Abrae. nō h̄ mō x̄ gl̄az eo x̄ q̄lis
sit cogscat. h̄ solūmō cogscet eos esse
in gl̄a qdā inestimabili. t̄ ex h̄ turbab
unt. tu ap̄t inuidia dolētes de bono
rū felicitate. tu ap̄t hoc q̄ ip̄i gl̄iam ta
lē amiserūt. Dū dī Sap. v. de impiis.
Hidētes turbabūt timore horribili.
h̄ post diē iudicij oīovisiōe b̄to x̄ pri
nabunt. Nec th̄ ex h̄ eoz pena minu
et h̄ angebit. q̄ in memoria habebūt
gl̄az b̄to x̄ quā i iudicio v̄l̄ aī iudicij
viderūt. t̄ h̄ eis in tormentū. h̄ vleriq̄
affligēt in h̄ q̄ videbūt se indignos re
putari. etiā videre gl̄az quā sc̄i meret
h̄. b̄ ille. Tertio affligēt tenebris cir
ca divinā noticiā. Queritur igit̄. an
dānati cogitabūt aliqd de deo. h̄.
Tho. vbi. 5. q̄ sic. Sz̄ nōnduz inq̄ q̄
de⁹ p̄t dupl̄r p̄siderari. Dno mō fīm
se. t̄ fīm illud qd̄ ē p̄p̄i ei. s. cē totius
bonitatis p̄ncipiū. t̄ sic nullo mō p̄s̄i
derari p̄t sine delectatōe. Dū sic nul
lo mō a dānati cogitabīt. Alio mō fīm
aliqd qd̄ ē ei q̄si acentale in effectibus
suis. ut p̄tire v̄l̄ aliqd h̄mōi. t̄ fz̄
hoc cōsideratio de deo p̄t tristiciam
inducere. Et hoc mō dānati de deo

Lap. III

cogitabūt. Ipi. n. deū odio habent. et
de eo nō cogitabūt nisi rōe punitiōis
t̄ phibitiōis ei⁹ qd̄ male eoz volūtas
cōsonat. Dū nō cōsiderabūt n̄ nisi
vt punitore t̄ phibitore. Quarta pe
na dānatox interioz ē cōtinua pec
catoz t̄ multipliatio t̄ perpetua in odio
dei. primi. demonū. sanctoꝝ anglo
rum. t̄ in blasphemia cōtinuatio. de
qbus dīcū ē. t̄ sic h̄ deū ppetue puer
sam volūtate habebūt. nō t̄ p̄rie de
merent p̄rie loquēdo. q̄ in termino
nō in via sunt. vbi solū ē meritū p̄rie
t̄ demeritū. Dū Tho. vbi p̄us. Non
ppter h̄ dānati excusant̄ a demerito.
q̄ necessitatē peccādi h̄nt. h̄ q̄ ad sū
mū p̄uererunt maloꝝ. Demones t̄t̄
ān̄ iudicū peccāt t̄ demerēt alios ad
p̄c̄a trahētes. h̄ ap̄ dānatoꝝ hoīm offi
ciū nō p̄tinet alios ad dānationē p̄tra
here. sic p̄tinet ad officiū demonū. rōe
cui⁹ demerēt q̄ntū ad secundariā pe
nitā. hec ille. Quīta pena dānatoꝝ in E
terioz sūvermes dīcie. Dū Isa. vli.
Ignis eoz nō extinguet. t̄ vermis eo
rū nō moriet. Sup q̄ Aug⁹. de ci. dei
li. xxi. plures expositiōes recitās con
cludit. In penis inq̄i maloꝝ t̄ extin
guibil ignis t̄ imanissim⁹ vermis. aliq̄
p̄rie ad corp⁹ ignē exposuerūt. tropi
ceo ad aiāverme qd̄ ec̄ p̄babili⁹ v̄l
det. Dū fīm Tho. vbi p̄us. dis. vli. et
Hono. ipa trāslatio vermis ad dolorē
spūale manifestat in qb⁹ t̄ quō sit ver
mis si attēdat rō trāsferēdi. In verme
ēt̄ materiali cōsideraf origo t̄ inordi
natio. origi inq̄ ex p̄urefactōe. t̄ mor
det illud ex q̄ out. Sic in spūale dolo
re nō q̄libet dolor ē vermis. h̄ q̄ nascit
ex p̄urefactōe pati. Situnc p̄cū dī
putridū qn̄ aia in eo req̄escit finaliter
Kursus op̄oret q̄ sit i dolore remor
sio. h̄ aut̄ ē ex cōcurſu duoz sibi inui
cem obuiantū t̄ resistentiū. Ita duo
moētia sunt in homine volūtas nālis

et deliberativa. ista cōcurrūt p consciētiā dictantē aliqd factū cē indebitū. Et tūc obuiant q̄i voluntas nālis dēfēstat indebitūz deliberatiue voluntatis placet. Tūc aut̄ resistunt q̄i veraq; in suo actu vīgent. Ex his p̄t cur in quibusdā vīnētib⁹ sit vermis cōscientie modicus aut magnus. In damnatis etiā pat̄z sūlter q̄ ibi erit p̄cī putrefactio ex hoc q̄ p̄cī finaliter remansit in aia eoz. Ibi erit cōcursus ppter pecatoꝝ ap̄tissimā visionē. Ibi erit obuiatio ppter voluntatiue deliberatiue obstinationē perpetuam. et sūnderis̄ re mūmūrationē. Ibi erit resistentia. q̄ ipsa delectatio p̄cī erit ablata q̄ pene acerbitatē. et ex hoc ipsi⁹ sūnderis̄ forūtificata actio. et ex h̄ vermis mirabilis rodēs et puniēs. Vba sunt Bonaeū.

Fest aut̄ q̄ntuplēs vermis sūm̄ om̄ies doctores. Prim⁹ de p̄cī cōmissō a se. nō q̄ p̄cī. sū q̄ causa demeritoria respectu pene damni. Secūndus vermis est sūm̄ Sc̄o. tristitia de obstinatione sua in p̄cī que ē priuatio boni honesti siue grē per culpā. vel saltez tristat̄ de p̄cī qđ cōm̄stituit vita sua in q̄ nūc sine remissiōe dimissus ēr̄ derelictus nō quidē tristat̄ de hoc vel de hoc sūm̄ se. q̄ talis est priuatio boni moralis. sū q̄ demeritum respectu pene damni Tertiū vermis ē sūm̄ Alb. siuḡ missaz de bono a seipso omissō qđ si fecisset minora mala sustineret. Et sūm̄ Alb. Ibidē. Hi tres vermes nūc perpetue crescer̄ nec decrescent. q̄ sunt de p̄teritor de necessario. Quart⁹ vermis est sūm̄ eundē de malo culis ipse potuit esse causā fieret in alio. et ille vermis crescer̄ mitigabif. Si em̄ q̄ malū suū causa est mali in alio. tortes crescer̄ vīnētis quotiēs crescer̄ dilataz malū illud in altos q̄s inuoluit. Et i hoc sensu dicit Amb. q̄ ignorat̄ pena Arrij. q̄ nescit q̄ errore ei⁹ sint subuertēdi.

Sicut cā sūlter bonū fieret totiēs de crescit vermis quotiēs bonū illud multiplicabit. sū Alb. Quintus vermis vīt dicit Tho. ibi p̄s est corporalis qđam modo. P̄t inq̄t etiā dici q̄ p̄ verme spūale caro affligetur. sūm̄ q̄ passiōes anime redundāt in corpus. et hic. et in futuro. Vbi Ecc. vii. Indicta carnis impūl̄ ignis vermis.

Capitulum. iiiij.

E tertio p̄ncipali videlz de pena damnatorū respectu supiorū Notādū. q̄ talis in genere triplex ē. Prīa est subtractio celestis solacij homin̄ beatorū et angelorū. et alligatio ad carcere inferni in societate p̄catorū et demonū. Sc̄da ē p̄uatio triūdotū aie. et adeptio ipsius oppositōis. Tertia est certitudo de interminabilitate oīm p̄statū penarū. et de redēptione despicio. Prīa inquā pena est septuplex. **P**riā ē q̄ palatio amēnissimi celī p̄uabunt. qđ ē patria oī rōnali creature desiderabilissima. Sic cētrū terre quib⁹ ita aie cētrū ē celū. Sc̄da est q̄ infernali loco igneo ppetne conēplando alligabūt. Vbi Matth. xxv. Ita maledicti in ignē eternū. Tertia est p̄uatio nālis societatis ad beatos hoīes a q̄bus tot gaudia deberē recipere q̄s sūt beati hoīes. Quarta est adeptio societatis damnatorū hoīm de q̄bus tārō plures tristicias recipiēt quārō plures damnati existūt. Quinta est p̄uatio societatis angelicē naturae. q̄ propinquā est h̄ne aie. de quoniam angelorū societate gaudere possent. sic de hoīm societate. Sexta est introit⁹ ad societatem demonū infinitoꝝ qđam modo. a q̄lib⁹ etiā tot mala recipiēt. quod sunt deformissimi demones Septima ē societas pessimi demonis et turpisimū luciferi. Que omnia rotatur ibi in verbis xp̄i. Qui parat⁹ est diabolo. et angelis eius. **H**ecunda. V